

## Reformation og renæssance



Målgruppe: 5.-10. klasse, Ungdomsuddannelser, Voksenuddannelser

## Reformation og renæssance

### Beskrivelse

Dansk dokumentarserie i 10 afsnit. Lars Mikkelsen fortæller om Christian IV, som var konge i renæssancen. Det er en tid, hvor religion og en ny version af kristendommen gennemstrømmer alt, og som kirkens nye overhoved er det kongen, der har ansvaret for, at danskerne er fromme kirkegængere. En opgave, Christian IV forvalter med strenghed, og som betyder, at helt almindelige mennesker kan dømmes for trolddom og brændes på bålet. I programmet undersøger et forskerteam også liget af en mere end 300 år gammel biskop.

### Pædagogisk note

Tv-serien "Historien om Danmark" (6) "Reformation og renæssance" giver eleven et levende og fagligt veldokumenteret indblik i Danmarks første skridt ind i en moderne verden fra religionsskiftet (1536) via renæssancens nye ideer til svenskekrigene i 1600-tallet. Den pædagogiske vejledning indeholder fem elevspørgsmål og lærersvar, der kan bruges som undervisningsopstart og/eller med kildekritisk sigte og repetition efter udsendelsen. Se link nedenfor under "supplerende materialer".

## Kapiteloversigt og kapitelindhold

### Kapitelsæt: Historien om Danmark. Reformation og renæssance.

- |            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                 |
|------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| <b>01:</b> | <b>Indledning</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <b>00:00:21</b> |
|            | Renæssancen er en tid, hvor videnskab, kunst og kultur blomstrer og hvor religion præger hverdagen. En tid, hvor der er en lille overklasse og en stor landbefolkning. Christian IV regerer landet gennem mere end 50 år, og oplever både storhed og fald. Han dør i 1648.                                                                                                                                   |                 |
| <b>02:</b> | <b>Christian IV</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <b>00:02:35</b> |
|            | I 1596 bliver Christian IV konge, bare 19 år gammel. Hans farfar, Christian III har gennemført reformationen i 1536 og forbudt katolicisme i landet og den ny konge er sig meget bevidst, at han er ansvarlig for at håndhæve kristendommen i Danmark. Christian IV er ambitiøs både hvad angår arkitektur og kunst, men også i forhold til at bevare Danmark som Nordens stærkeste nation.                  |                 |
| <b>03:</b> | <b>Reformationens betydning</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <b>00:05:32</b> |
|            | Katolicismen bliver med protestantismens indførelse forbudt i landet. Dermed forsvinder også muligheden for at hente hjælp ved Jomfru Maria, helgener eller at købe sig til aflad. Det er alene troen, der sikrer menneskets frelse, gudsforholdet bliver personligt. Peder Palladius, Sjællands biskop, rejser bla. rundt i landet for at fortælle om kristendommen betydning, inspireret af Martin Luther. |                 |
| <b>04:</b> | <b>Luthers Katekismus og læsefærdigheder</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | <b>00:07:42</b> |
|            | I 1532 udkommer Luthers Katekismus. Alle danskere skal egentlig lære den udenad, hvorfor mange børn får lært at læse.                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                 |
| <b>05:</b> | <b>En rig kongemagt</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <b>00:08:37</b> |
|            | Før reformationen ejede de katolske kirker og klostre 40% af det danske riges jord og var således den største godsejer i landet. Det konfiskerer kong Christian III og sidenhen arver Christian IV alle herlighederne. Han holder en kroningsfest af format, så ingen i hverken indland eller udland er i tvivl om, at Danmark har en rig konge.                                                             |                 |

- 
- 06: Samfundsgrupperne i slutningen af 1500-tallet 00:10:16**  
Christian IV får fremstillet en kongekrone, der både udtrykker hans selvopfattelse og den fremgang, der er i landet på denne tid. Nye herregårde skyder frem og bl.a. Frederiksborg Slot bliver ombygget. Det skønnes, at 1% af befolkningen ejer al jord i Danmark - fæstebønderne lejer gård og jord af herremanden, husmændene har bare et lille hus og må arbejde for fæstebønderne, mens tjenestefolkene ingenting har.
- 07: Sørbymagle Sogn 00:12:56**  
Hvor de fleste kilder fra denne tid kun omtaler konger og stormænd, har præsten i Sørbymagle Sogn nedfældet beretninger om sine sognebørn. Bl.a. fortæller han om Knud og Anne, som går fra at være tjenestefolk, til husmænd og sidenhen gårdejere.
- 08: Peder Winstrup 00:15:02**  
Peder Winstrup var biskop i domkirken i Lund og begravet i krypten under kirken. I 2014 åbner man Peder Winstrups kiste og finder et ualmindelig velbevaret lig, som kan give mange svar på, hvordan livet i de bedre kredse var i 15-1600 tallet.
- 09: Det overdådige liv ved hoffet 00:16:58**  
Christian IV og hele hoffet lever et liv i sus og dus og kongen bliver kendt som den rigeste mand i Europa. Dette skyldes bl.a. Øresundstolden, som er ganske indbringende.
- 10: Kalmarkrigen 00:17:53**  
I 1611 angriber Christian IV Sverige for at erobre landet og dermed sikre sig Øresundstolden og markere, at Danmark er den stærkeste magt i Norden. Krigen varer 2 år og han vinder kun områder af landet, men for at Sverige kan få disse områder tilbage må de betale store summer til den danske konge i krigskadeerstatning.
- 11: De mange byggerier 00:19:16**  
Med sin store rigdom får Christian IV opført nogle imponerende bygningsværker, bl.a. Børsen, til de handlende købmænd, Runde Tårn til astronomerne og Rosenborg slot, som også i dag rummer mange af de kongelige skatte. Her bygger han både toilet og lydkanaler, så musik kan høres rundt omkring på slottet.
- 12: Peder Winstrup II 00:22:59**  
Peder Winstrups klædedragt afslører stor ekstravagance. Moden på denne tid var inspireret af udenlandske klædedragter, men for præsterne var denne forfængelighed en synd.
- 13: Kirkens rolle 00:26:11**  
I årene efter reformationen arbejder kirken på at omskole danskerne til protestantismen og lære dem, at Gud er kærlig og barmhjertig og at tro, bøn og mådehold er vejen til et evigt liv. Der forekommer dog stadig "uhensigtsmæssig adfærd", hvorfor Christian IV, som kirkens overhoved, sammen med sine mænd udsteder en række love og forordninger, der skal styre og kontrollere danskerne ud fra en frygt for, at Gud ellers vil straffe hele Danmark. Det er love, der i større og større grad henter sine argumenter i biblen.
- 14: Strafferet 00:29:10**  
Konsekvenserne af, at lovene tager afsæt i biblen, er en strafferet, der læner sig op ad det gamle testaments principper om "øje for øje, tand for tand". Det medfører en række barbariske love, bl.a. loven mod trolddom, hvor konsekvensen er en række hekseprocesser i Danmark.
- 15: Processen mod Maren Splids i Ribe 00:30:54**  
I Ribe anklages Maren Splids for trolddomskunst, men klarer i første omgang frisag. Didrik Skrædder klager dog til kongen, som derefter sørger for flere retssager og fængsel. Efter 6 måneder i fængsel tilstår Maren og hun dømmes til døden.
-

- 
- 16: Familien i Sørbymagle 00:37:01**  
Knud og Anne dør kort tid efter de overtager gården. Boet deles ud og børnene lever på sultegrænsen indtil også de dør.
- 17: Peder Winstrup III 00:39:03**  
Peder Winstrup var den sidste danske biskop i Lund og han har talt varmt for et fromt og nøjsomt liv med tro og bøn. Hans lig afslører dog på forskellig vis, at han selv har levet godt - og på mange måder for godt.
- 18: 30-års krigen og slaget ved Lutter am Barenberg 00:41:29**  
I Sydeuropa vokser den katolske magt både kirkeligt og militært og i Tyskland udspiller sig en voldsom krig mellem protestanter og katolikker - 30-års-krigen. De nordtyske protestanter beder Christian IV om hjælp og i 1625 står han klar med en hær ved det tyske slot Rothenburg, men der er ingen hjælp fra England og Frankrig som ellers lovet og det danske rigsråd opfordrer ham til at trække sig. I sin morgenbøn får han dog et syn, der overbeviser ham om, at tiden er kommet, hvor han må ofre sig for sit folk og sin tro.  
I 1626 er han klar til kamp mod den tyske kejser, men slaget ved Lutter am Barenberg ender med at blive blodigt og Christian IV mister 4000 mand, inden han trækker sig.
- 19: Flere krige 00:45:41**  
Efter krigen i Tyskland besætter den tyske kejser store dele af Jylland. Statskassen er drænet og Christian IV ser sig nødsaget til at sætte skatterne i landet op. Men da tyskerne er ude af Danmark, angriber Sverige og besætter Jylland i 1643-44. Christian IV mister Gotland, dele af Norge - og sit højre øje.
- 20: Konsekvenser 00:47:29**  
At tabe en krig betragtes som et udtryk for Guds utilfredshed eller vrede og derfor strammes den religiøse lovgivning endnu engang for at disciplinere befolkningen.
- 21: Maren Splids død 00:48:18**  
Processen mod Maren Splids afsluttes og hun dømmes til bål og brand. I 1641 føres hun til galgebakken nord for Ribe og med befolkningens opbakning brændes hun levende på bålet. I løbet 15- og 1600-tallet brændes omkring 1000 mennesker på bålet for hekseri, primært kvinder.
- 22: Kong Christian IV's død og eftermæle 00:52:30**  
I 1648 dør Christian IV på Rosenborg Slot, 71 år gammel. Han har regeret landet i over 50 år og er den længst siddende regent indtil da. I hans regeringsperiode går landet fra at være en rig og magtfuld nation til at være fattigt og forarmet. Krige og store skatteudskrivninger har drænet landet.  
I hovedstaden ser man anderledes på det, idet krigene og det luksuriøse liv ved hoffet har skabt stor handelsvirksomhed i byen. Den er vokset sig større og rigere og købmændene har tjent mange penge i denne periode.
- 23: Kong Frederik III og Roskildefreden 00:54:44**  
Christian IV's søn, Frederik, overtager kronen efter sin far i 1648 og dermed også den gamle strid med Sverige. Sverige har besat Polen siden 30-årskrigen og angriber nu Danmark sydfra. Der er fare for at miste København og derfor indgår Danmark en fredsaftale med Sverige i 1658 - Roskildefreden. Det er en dyr aftale, der betyder, at Danmark afstår Skåne, Halland og Blekinge til Sverige.
- 24: Afslutning 00:56:33**  
Igennem renæssancen har ulykkerne regnet ned over Danmark til trods for, at man har prædikeret den protestantiske tro og angivet leveregler for borgerne. Landet er fattigt og har været tæt på den totale udslettelse. Vi hører om næste afsnit, der peger på flere angreb fra Sverige, enevælde og oplysningstid.
-

## Links

Ideer til din undervisning  
<https://cfu.kp.dk/fag/historie/>